

Programanalys

Yrkeslärarprogrammet

Verksamhetsberättelse för 2019/2020

Verksamhetsplan för 2020/2021

Beskrivning av programmet

Nuvarande yrkeslärarprogram hade sin första antagningsomgång 2011. Programmet omfattar 90 högskolepoäng med kurser inom utbildningsvetenskaplig kärna (UVK) om 60 högskolepoäng och verksamhetsförlagd utbildning (VFU) om 30 högskolepoäng. För att vara behörig till yrkeslärarprogrammet ska studenten uppvisa dels grundläggande behörighet, dels särskild behörighet dvs. tillräckliga yrkeskunskaper i minst ett av gymnasieskolans yrkesämnen. Den särskilda behörigheten är mycket viktig eftersom det i programmet inte ingår studier i yrkesämnen. Den särskilda behörigheten utgörs av kvalificerade och relevanta kunskaper inom ett eller flera yrkesämnen som finns på gymnasieskolans yrkesprogram. UHR har fastställt kunskapskriterier, dvs definierat vad som är kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper för vart och ett av yrkesämnena. I tidigare yrkeslärarutbildning från 2001 gavs ofta behörighet i en hel inriktning på ett yrkesprogram medan nuvarande utbildning leder till en yrkeslärarexamen med behörighet att undervisa i det eller de yrkesämnen som studenten bedömts behörig i.

Yrkeslärarprogrammet vid Umeå universitet ges sedan starten 2011 på 50 % studietakt vilket motsvarar sex terminer. Undervisningen sker på distans med 3-4 campusförlagda träffar/termin vid Umeå universitet. Mellan träffarna genomförs undervisning via lärplattform. Skälet till vald studietakt och distansundervisning är att det stora flertalet av studenterna arbetar i skolan som obehöriga yrkeslärare och väljer att kombinera arbete med studier. Erfarenhetsmässigt har detta visat sig vara en kombination som fungerar tillfredsställande, men som av några studenter uppfattas som ansträngande beroende på deras tjänstgöringsgrad i sin lärartjänst.

I yrkeslärarprogrammet får studenterna möjlighet att integrera praktiskt yrkeskunnande med det uppdrag samt de pedagogiska och didaktiska kunskaper och färdigheter som läraryrket omfattar. I programmet fokuseras hur studenterna i en framtida yrkesroll som lärare kan få alla elever att lära och utvecklas. Studenterna utbildas också i att bedöma elevers lärande och utveckling och hur prestationer kan betygsättas. Dessutom inriktas studierna på den svenska skolan i ett kulturellt, historiskt och samhällsligt perspektiv. Undervisningen har en nära koppling till den forskning som bedrivs inom området.

Programmet har under 2018-2020 genomgått en omfattande revidering som resulterat i nya kursplaner med förstärkt professionsanknytning, ökad forskningsanknytning och tydligare progression. De nya kursplanerna gäller från och med ht 2020 och framåt.

Yrkeslärarprogrammets programråd

Programmet har under många år ingått i andra programråd, vilket medfört att frågor om uppföljning och utvecklingsarbete hanterats ytterst marginellt. Hösten 2018 uppmärksammade verksamma lärare LH om behoven av programrevidering och ett eget programråd. I januari 2019 beslutades i linje med dessa önskemål att ett interremmistiskt programråd skulle upprättas (Beslut vid Lärarhögskolans styrelsemöte 2019-02-19). I rådet ingick följande medlemmar:

Gerd Pettersson, pedagogiska institutionen

Robert Holmgren, pedagogiska institution

Lars Samuelsson, institutionen för idé och samhällsstudier

Johan Hansson, institutionen för idé och samhällsstudier

Per Kristmansson, institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap

Katarina Kärnebro, institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap

Nämnda råd utgjorde därefter basen för det fortsatta revideringsarbetet som genomfördes under 2019. Arbetet innebar att rådet tillsammans med utbildningsledare Birgitta Wilhelmsson granskade samtliga kurser via systematiska matrisgenomgångar i relation till de nationella examensmålen, vilket resulterade i att flera utvecklingsområden identifierades,

exempelvis behoven av en tydligare progression mellan kurser och förstärkning av vissa områden som Vuxnas lärande, Skolutveckling samt Digitalisering av skola och utbildning. Med utgångspunkt i dessa behov reviderades samtliga kursplaner avseende FSR, innehålls- och examinationsbeskrivningar, behörighetsregler och litteraturlistor. Reviderade kursplaner fastslogs därefter i mars 2020. I februari 2020 uppgraderades rådet till ett permanent råd (Beslut vid Lärarhögskolans styrelsemöte 2020-02-25?). För att stärka programmets samverkan med yrkeslivet och yrkeslärarstudenterna kompletterades rådet med en yrkeslärarrepresentant och en studentrepresentant. Rådet består för närvarande av dessa medlemmar:

Robert Holmgren, pedagogiska institution (ordförande)
Gerd Pettersson, pedagogiska institutionen
Johan Hansson, pedagogiska institutionen
Katarina Kärnebro, institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap
Ron Mahieu, institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap
Lars Samuelsson, institutionen för idé och samhällsstudier
John Lindkvist, yrkeslärare, Strömbackaskolan Piteå
Sara Eklundh, studentrepresentant, Yrk-programmet, termin 3

Nyckeltal för Yrkeslärarprogrammet (VB)

Nyckeltal antagning

Yrkeslärarprogrammet	Antagna 2015	Antagna 2016	Antagna 2017	Antagna 2018	Antagna 2019	Antagna 2020
Antal nybörjarplatser (enl. planeringstal)	40	40	40	40	35	
Antal förstahandssökande ¹	89	82	79	109	140	108
Antal förstahandssökande per plats	2,23	2,05	1,98	2,73	4	
Antal registrerade nybörjarstudenter studenter ²	39	41	28	46	74	62

Nyckeltal genomströmning

Yrkeslärarprogrammet	Antagna 2015	Antagna 2016	Antagna 2017	Antagna 2018	Antagna 2019
Antal godkända nybörjarstudenter efter första terminen ³	33	28	18	39	68
Antal godkända studenter efter tredje terminen ⁴	37	28	23	45	
Antal godkända studenter efter sista terminen ⁵	36	25			

¹ Enligt Fokus fram till 2018, enligt UHR fr o m ht-18. Se länk för jämförelse med andra lärosäten <https://statistik.uhr.se/>

² Antal registrerade på utbildningens 1:a kurs enligt Ladok

³ Antal godkända på utbildningens 1:a termin, 15 hp, enligt Ladok, per den 30 april (p g a att sista kurs på denna termin går över till nästa termin med resterande 5 hp). Nyckeltal fr.o.m. vt-19 är uthämtat under intervallet 1/5-9/6-19

⁴ Antal godkända studenter efter termin 3, enligt Ladok, per den 31 mars (efter ett omtentamenstillfälle). Nyckeltal fr.o.m. vt-19 är uthämtat under intervallet 1/5-9/6-19

⁵ Antalet godkända studenter efter termin 6 (sista), per den 30 september. Nyckeltal fr.o.m. vt-19 är uthämtat under intervallet 1/5-9/6-19

Nyckeltal examina

Yrkeslärarprogrammet	2016	2017	2018	2019
Antal som tagit ut examen				
Kvinnor	12	15	21	14
Män	8	9	21	11
Totalt	20	24	42	25

Synpunkter från programrådet på nyckeltal (kommenteras utifrån programmets förutsättningar och struktur)

Antalet studenter vid Yrkeslärarprogrammet ökar stadigt under senare år, vilket ska ses i relation till den behörighetsbrist som råder bland yrkeslärare samt de arbetsmarknadspolitiska siffror som visar att ungdomsarbetslösheten är fortsatt hög och att branscherna ropar efter utbildad arbetskraft. För Umu, som för närvarande är enda lärosäte som ger yrkeslärarutbildning norr om Stockholm, är det också glädjande att vi kan axla det ansvar som vilar på oss att utbilda allt fler yrkeslärare i Norrland. De statligt aviserade satsningarna (oktober 2020) på kraftigt utökat antal platser på yrkeslärarprogrammen samt masterutbildning är enligt vår mening ett absolut nödvändigt initiativ för att hantera den situation som råder på arbetsmarknaden och inom vårt utbildningsfält. Vi har i en förfrågan från statligt håll, om vår möjlighet att medverka i dessa satsningar, ställt oss positiva till medverkan och pekat på de styrkor som finns avseende yrkeslärarutbildning och yrkespedagogiskt inriktad forskning på Umu. Vi ser dock möjligheten till rekrytering av lektorer som ett orosmoln vid horisonten och programrådet har därför under året försökt att initiera och påskynda rekryteringsarbetet på medverkande institutioner. På institutionsnivå kan konstateras att pedagogiska institutionen inom kort förstärks med en lektor med inriktning mot Yrk och att utlysning av en professionsinriktad adjunktstjänst sker under vt 2021. Vidare planeras i samverkan mellan LH och Pedagogiska institutionen en doktorandanställning till 2022 med inriktning mot Yrk. Institutionen för Tillämpad utbildningsvetenskap tappar inom kort en lektor och rekryterar samtidigt en lektor, men sammantaget är bemanningssituationen för närvarande en aning ansträngd. Institutionen för Idé- och samhällsstudier har i dagsläget ytterst få egna lektorer som är engagerade i yrkeslärarprogrammet och en stor del av kurserna ges därför av lektorer från andra institutioner. Den struktur och ansvarsfördelning som råder idag med tre medverkande institutioner har möjligen sina fördelar, exempelvis avseende tillgång till specifik vetenskaplig kompetens och forskningsmiljöer. Nackdelarna med flera inblandade institutioner överväger dock enligt vår mening fördelarna genom att förutsättningarna för samarbete och samverkan försvåras, att den professionsorienterade inriktningen och kompetensen saknas i flera delar av utbildningen och att ansvaret för utbildningens helhet brister på sina håll. Vi menar därför att yrkeslärarprogrammets organisation avseende antalet medverkande institutioner bör ses över inom det kommande året.

Säkring av examensmål Här kommer länk att finns till matris med ingående kurser och koppling till examensmål.

Synpunkter från programrådet på matrisen

En matris med examensmål samt tidigare kursers FSR och innehåll upprättades under det inledande revideringsarbetet för att synliggöra på vilka sätt mål, förväntade studieresultat, och innehåll var sammankopplade. På kursnivå kompletterades därefter matriserna med en översyn av kursernas examinationer, vilket gav en samlad överblick över utbildningen som helhet och vad varje kurs bidrog med. I arbetet identifierades vissa brister avseende innehållsliga överlappningar mellan kurserna, bristande progression mellan kurserna, för många FSR som liknade varandra och att vissa områden var undermåligt behandlade i relation till examensmålen. En övergripande plan för nödvändiga åtgärder fastställdes och därefter genomfördes dessa i ett arbete som bestod av en kombination av enskilda kursrevideringar och samlad programrevidering. Samtliga kursplaner fastställdes under april 2020 och gäller för kurser som påbörjas ht 2020 respektive vt 2021. Upprättandet av nya kursplaner har medfört att revidering av samtliga kursers studieguider genomförts under 2020. Matrisen är således i allra högsta grad aktuell och återspeglar programmets kurser som de ser ut idag. Under ht 2020 har tillägg av examensmål aviserats, vilket innebär att ett mindre revideringsarbete måste påbörjas omgående.

Uppföljning av föregående programanalys

Vid revideringsarbetet av yrkeslärarprogrammet 2018-2020 identifierades behovet av att komplettera programmet med en valbar påbyggnadskurs på kandidatnivå (examensarbete). Flera studenter har under senare år bekräftat detta behov och söktrycket på den uppdragsutbildning om Specialpedagogik för yrkeslärare som ges under ht 2020 indikerar i linje med detta att det råder ett stort behov av vidareutbildning för yrkeslärare. För detta ändmål har programrådet under okt. 2020 ansökt om särskilda utvecklingsmedel från LH för en arbetsgrupp som under ht 20-vt 21 ska ta fram ett underlag som anger vilka möjligheter som finns att starta en sådan utbildning. Underlaget presenteras i maj/juni 2021.

Mittutvärdering

Mittutvärdering i Yrkeslärarprogrammet sker via enkätverktyget Studiebarometern under termin 3, när studenterna läser kursen Kunskap, undervisning och lärande 2, 15hp (KUL 2). Avsikten var att den skulle genomföras under träff 2 i nämnda kurs den 2020-10-27, men länken fanns tyvärr inte tillgänglig för kursansvarig lärare. Utvärderingen kommer dock att genomföras så snart som den görs tillgänglig.

Programutvärdering

Programutvärdering i Yrkeslärarprogrammet sker under termin 5, när studenterna genomför sin VFU. Årets utvärdering genomfördes under tiden 1-14/10 via länk på Cambro och besvarades av 10 studenter. VFU är liksom övriga kurser i utbildningen reviderad under våren 2020. Antalet svar motsvarar en svarsfrekvens på ca 15%, vilket är lågt och resultatet är därför inte generaliserbart i någon vidare bemärkelse.

En samlad bedömning av enkätresultatet visar att majoriteten av studenterna, 7-10 av 10 studenter, i frågor som rör olika utbildningsaspekter, är i hög grad/i mycket hög grad nöjda med utbildningen. Utbildningen anses vara relevant, tillräckligt omfattande och med en tydlig progression som ger studenterna möjligheter att förvärva de kunskaper och färdigheter som behövs för att genomföra sin verksamhetsförlagda del och utföra sitt yrkesläraruppdrag. Studenterna anser vidare att VFU:s placering i utbildningen är bra, eftersom den möjliggör att de kan använda tidigare förvärvade kunskaper under sitt genomförande av praktiken.

När det gäller undervisningen framkommer att år 1 kännetecknas av gruppinriktade aktiviteter, medan år 2 är mer individorienterat. Studenterna anser vidare att variationen avseende undervisnings- och examinationsformer inte är särskilt stor, att lärplattformen Cambro inte är särskilt tilltalande, medan lärarna ges goda omdömen för sina undervisningsinsatser.

En klar majoritet av studenterna anger också att utbildningen bidragit till att utveckla deras generiska förmågor avseende samarbete, kritiskt förhållningssätt, självständighet, reflektion och skriftlig produktion. Något lägre siffror anges för muntlig förmåga.

Studenternas möjligheter att påverka utbildningens innehåll och form ges ett lågt omdöme, endast 1 av 10 som svarar i hög /mycket hög utsträckning.

Avslutningsvis framkommer följande förslag till förändringar:

- Mer fokus på undervisning i VFU-kursen, uppgifterna är för komplicerade och tar för mycket tid.
- Mer fokus på bedömning, varierande arbetssätt och genomförande av egna lektioner i utbildningen som helhet.
- Omfattningen på litteraturen bör minskas ner.
- Campusträffarna kan ytterligare effektiviseras.

Resultatet ska ses mot bakgrund av att en revidering av samtliga kurser genomfördes våren 2020. Det innebär att dessa studenter gör sin bedömning utifrån erfarenheter från de tidigare kurserna och en halv termin av den reviderade VFU-kursen. Trots lång svarstid och påminnelser är svarsfrekvensen mycket låg, vilket innebär att resultaten inte är generaliserbara för studentgruppen som helhet. Den låga svarsfrekvensen signalerar också att vi under kommande år behöver se över formen för utskick av digitala enkäter till studenter på praktik.

Resultatet är på en övergripande nivå mycket glädjande och det visar att studenterna ganska entydigt anser att utbildningen och undervisningen är av hög kvalitet. De delar som vi dock behöver följa upp och se över under 2021 är:

- Studenternas uppfattade begränsningar till inflytande och påverkan på utbildningens innehåll och form. Vårt nuvarande arbete med denna fråga beskrivs under rubriken 'Yrkeslärarstudenternas inflytande på planering och genomförande' och det finns anledning att se över vilka ytterligare förbättringar som kan göras.
- Litteraturens omfattning i kurserna.
- Möjligheten att förstärka delar som berör bedömning, alternativa undervisningsmetoder och genomförande av egna lektioner.

Programmets vetenskapliga grund

Vid Umu finns en betydande utbildningsvetenskaplig forskningsmiljö med ett flertal pågående professionsinriktade forskningsprojekt av både indirekt och direkt relevans för både utbildning inom utbildningsvetenskaplig kärna och yrkeslärarprogrammet.

Vid de medverkande institutionerna finns flera forskningsmiljöer/forskningsområden som utgör en viktig grund för yrkeslärarprogrammet. Av Pedagogiska institutionens sex forskningsområden har följande fyra områden bäring mot Yrkeslärarprogrammet: Didaktik, utvärdering och bedömning; Ledarskap, organisation och arbetsliv; Lärande och IKT; samt Specialpedagogik. Exempel på aktuella forsknings- och utvecklingsprojekt med särskild relevans för programmet är: *Undervisningsinriktad medborgarbildning inom yrkesprogrammen; Förstelärares ledarskap; Informellt arbetsplatslärande bland polislärare i Sverige; Digital teknik som stöd för kommunikation och lärande under VFU; Specialpedagogisk verksamhet inom gymnasial yrkesutbildning samt Distansbaserad kompetensutveckling för yrkeslärare i specialpedagogik.*

Av fem forskningsområden inom Institutionen för tillämpad utbildningsvetenskap har följande områden bäring mot programmet: Tillämpad forskning om digitala praktiker inom utbildning; Utbildningspolicy och ungas övergångar samt Utvärdering. Exempel på aktuella forsknings- och utvecklingsprojekt med särskild relevans för programmet är: *Kritiskt tänkande i yrkesämnesundervisning? – Medborgarsbildning i yrkesprogrammets styrdokument och klassrumspraktik; Att komma vidare. – Unga utan fullständig grundskola och stödet för att finna framtidsvägar i olika lokala kontext; Integration av nyanlända i glesbygd genom Komvux, SFI och högskoleutbildning via kommuners lokala Lärcentra samt Undervisningsinriktad medborgarbildning inom yrkesprogrammen.*

Av fem forskningsområden inom Institutionen för idé- och samhällsstudier är följande områden av relevans för programmet: Historia med utbildningsvetenskaplig inriktning och Umeå forskningsmiljö för de samhällsorienterade ämnenas didaktik. Exempel på ett aktuellt forskningsprojekt med särskild bäring mot programmet är: *Pedagogik: en historisk studie av en omstridd disciplin.* Flera av de nämnda projekten är 2-4 åriga och externt finansierade via någon av de större forskningsfinansierarna.

Nuvarande sammansättning av yrkeslärarprogrammets lärare bedömer vi vara adekvat och i proportion till utbildningens omfattning, undervisning och examination gällande vetenskaplig och professionsinriktad kompetens. Av de 9 lärare som är bemannade i programmet med 5% eller mer av sin totala tjänstgöring, är 8 disputerade, varav 1 docent, 7 lektorer, samt 1 adjunkt. Av dessa lärare har totalt 6 lärarexamen, varav 1 har yrkeslärarexamen. Flera av lärarna har mångårig yrkeserfarenhet från undervisning i gymnasieskolans yrkesinriktade och teoretiska program. Vidare har några lärare yrkeserfarenhet från branscher som räddningstjänst och transport. Majoriteten av de medverkande lärarna har disputerat i pedagogik, pedagogiskt arbete eller ämnesdidaktik. Flera av dem bedriver, eller har under senare år, bedrivit forskning och utvecklingsarbeten med inriktning mot yrkesutbildning och arbetsliv och är aktiva i nämnda forskningsmiljöer och forsknings/utvecklingsprojekt. En av lärarna har haft ledningsansvar samt medverkat i uppbyggnad av det Nordiska yrkespedagogiska och yrkesdidaktiska forsknings- och utvecklingsnätverket NordYrk, som bl. a. arrangerar en årlig nordisk konferens där lärare från programmet har medverkat med presentationer. Samma lärare var t.o.m. 2019 ansvarig för NordYrks valberedning och från 2019 är hen valberedningens vice ordförande. Ytterligare en lärare från programrådet blev 2019 invald i NordYrks ledningsgrupp, vilket innebär att Umu är väl representerat i detta forskningssammanhang. Dessa lärares engagemang i NordYrk ger Yrkeslärarprogrammet tillgång till flera forskningsmiljöer i norden, med vilka vi eftersträvar att upprätta framtida samarbeten.

Med utgångspunkt i de kriterier som kännetecknar stark forskningsanknytning vid lärosätet vill vi hävda att sambandet mellan forskning och utbildning i yrkeslärarprogrammet är tydligt och relativt starkt.

1) *Lärarna inom yrkeslärarprogrammet är forskningsaktiva.* Merparten av lärarna bedriver egen forskning inom relevanta områden avseende utbildning och arbetsliv. Samtliga lärare deltar i institutionernas forskningsmiljöer och flera av dem medverkar i nationella och/eller internationella forskningsnätverk samt vid forskningskonferenser av relevans för utbildningen. Under det första året i programmet medverkar exempelvis forskare med goda kunskaper om utbildningshistoria, allmändidaktik, vetenskapsteori, kunskapsteori, etik och psykologi. Under det andra året involveras forskare med inriktning mot lärande i utbildning och arbetsliv, ämnesdidaktik, specialpedagogik, genus och digitalisering.

2) *Undervisningen är baserad på vetenskap och beprövad erfarenhet.* Det innebär att yrkeslärarutbildningen grundar sitt innehåll på aktuell forskning, tillgänglig evidens och beprövad erfarenhet, vilket återspeglas i föreläsningens innehåll, undervisningsmaterial och kurslitteratur. Med tydlig förankring i forskningsbaserad litteratur involveras studenterna i aktuell forskning, vilken bearbetas genom föreläsningar, professionsinriktade casearbeten, tillämpningsövningar samt reflektions- och erfarenhetsinriktade seminarier. På samtliga nivåer i utbildningen ställs krav på bearbetning av och hänvisning till aktuell forskning i examinationer. Vidare granskas alla kursplaner inklusive litteraturlistor av vetenskapligt meriterad personal i beredande organ på institutionsnivå och på övergripande nivå av programmets utbildningsledare vid LH inför fastställande.

Studenterna får i såväl teoretiska som praktiska sammanhang kännedom om pågående forskning vid lärosätet. Professorer, docenter och lektorer redogör för sin forskning i kurserna och delar av deras vetenskapliga publikationer ingår som kurslitteratur. Vidare bjuds studenter in till disputationer, allmänna seminarier, gästföreläsningar och konferenser när innehållet i dessa berör yrkeslärarprogrammets innehåll. Eftersom studenterna läser på distans och många av dem är bosatta på andra orter är dock närvaro vid dessa sammankomster inte alltid möjlig att schemalägga. Nämnas bör också att yrkeslärarstudenter i termin 4 och nyligen examinerade studenter under vt 2020 fick förfrågan om att delta i en forskningsstudie om anpassning av yrkesundervisning under Corona-krisen. Ca 15 studenter valde att delta och materialet analyseras under ht 2020.

3) *Undervisningen bidrar till utveckling av vetenskapligt förhållningssätt.* Undervisningen innefattar många läraaktiviteter där studenten ges goda förutsättningar att utveckla sin förmåga att förstå, värdera och använda processer genom vilka vetenskapligt baserad kunskap främjas och ständigt omprövas. Det gör det möjligt för studenterna att förvärva kunskap, färdighet och förmåga att problematisera teoretiska och empiriska iakttagelser, samt att analysera, kritiskt värdera och implementera ny kunskap i sin framtida yrkesutövning.

Ett exempel på ett forskningsanknutet utbildningsinslag som binder samman ovan nämnda kriterier genomförs i kursen Kunskap, undervisning och lärande 2 (KUL 2) och handlar om 'Undervisning och lärande i yrkesämnen – betydelsen av kön, klass och etnicitet'. Kursens lärare bedriver forskning inom för kursen relevanta områden, vilket innebär att de i hög grad intar ett forskande förhållningssätt till det material som de undervisar om. Det aktuella utbildningsinslaget introduceras via en föreläsning där läraren knyter an till egna och andras forskningsstudier, vilket därefter bearbetas och fördjupas via teori- och praktikintegrerade gruppdiskussioner där kritisk och analytisk förmåga övas och avslutningsvis provas via en examinerande analys- och reflektionsuppgift.

Avslutningsvis bör också nämnas att utbildningens forskningsanknytning följs upp via systematiska uppföljningar i mitt- och programutvärderingar där frågor om forskningsanknytning ingår.

Internationella perspektiv i programmet

Två viktiga utgångspunkter kan identifieras avseende hur internationella perspektiv behandlas och ges utrymme i programmets undervisning. Det handlar om valet av litteratur och de erfarenheter och kunskaper som genereras genom lärares internationella forskningssamarbeten och konferensdeltaganden.

I revideringsarbetet 2018-2020 identifierades ganska omfattande brister avseende litteraturens aktualitet, forskningsanknytning, författares könsfördelning och internationella koppling. Litteraturen var i hög grad bokbaserad, författad av män och med utgångspunkt i ett svenskt perspektiv. I den pågående revideringen av kursernas litteraturlistor har därför åtgärder vidtagits som innebär att litteraturen uppdaterats, en jämnare könsfördelning bland författarna uppnåtts (se avsnittet om Jämställhet) och sist men inte minst har nationellt och internationellt publicerade forskningsartiklar lagts till. Det internationella inslaget av artiklar består framförallt av studier i nordisk kontext, eftersom flera av de nordiska yrkesinriktade utbildningssystemen påminner om varandra avseende omfattning, organisation och innehåll.

Vidare ingår några av de forskningsaktiva lärarna i programmet i informella och formella nätverk på nordisk nivå. I dessa nätverk och på de internationella konferenser som några lärare kontinuerligt besöker, presenteras aktuell yrkesinriktad forskning som visar på den utveckling som pågår inom yrkesutbildningsområdet. Som exempel kan nämnas att två lärare från Umeå tillsammans med två forskare från Finland genomfört en nordisk kunskapsöversikt om Specialpedagogik i gymnasieskolans yrkesprogram, vilken presenterats vid NordYrk-konferensen och som publiceras inom kort.

Sammantaget bidrar dessa delar till att undervisningen i flera kurser kan omfattas av internationella utblickar, vilka ger studenterna en vidgad förståelse för den samhälleliga och politiska kontextens betydelse för utformning av utbildningssystem samt branschernas och forskningens påverkan på vilket innehåll som ska prioriteras.

Yrkeslärarprogrammet har idag inget permanent internationellt samarbete eller utbyte med någon utbildning. Vi har dock under oktober månad fått en förfrågan om deltagande i ett Erasmus + projekt som syftar till att utveckla lärar- och yrkeslärarutbildning med inriktning mot "best-practice". Tyskland, Turkiet och Danmark kan vara möjliga samarbetspartners i detta projekt. Vi har genom en lärare i programmet anmält vårt intresse, men också deklarerat att vi behöver mer information för att gå vidare och ansluta oss till projektet. Vi är positiva till att utveckla ett internationellt samarbete samtidigt som vi kan identifiera vissa hinder. Vi inser exempelvis att det kan vara svårt att engagera yrkeslärarstudenter i denna form av internationellt samarbete eftersom att många av dem är upptagna med arbete vid sidan om sina studier.

Programmets arbete med hållbar utveckling

Hållbar utveckling i termer av elevers sociala och i viss mån ekonomiska levnadsvillkor utgör ett centralt tema inte minst i de två inledande kurserna Kunskap, undervisning och lärande 1 (KUL 1) och Värdegrund, etik och mångfald (VEM). I kursen KUL 1 som i hög grad fokuserar på skolans kunskapsuppdrag anges som ett FSR att studenten ska 'visa grundläggande förmåga att beakta, reflektera och resonera kring frågor rörande kunskapens relation till olika perspektiv, såsom genusperspektiv och etniska perspektiv, samt hur dessa frågor förhåller sig till möjligheten av allsidig och objektiv kunskap'. I efterföljande kurs VEM behandlas fostransuppdraget och där anges flera FSR med bäring mot hållbar utveckling, exempelvis att studenten ska 'visa grundläggande kunskap om hur kulturell

mångfald utifrån kön, klass, etnicitet, sexualitet, religion, funktionsförmåga och ungas kultur skapar villkor för lärande, undervisning och det sociala livet i skolan', 'visa förmåga att beakta elevers sociala och kulturella bakgrunder i tillämpningen av skolans styrdokument' och 'visa förmåga att identifiera och självständigt resonera kring etiska och kulturella konflikter som kan uppstå i skolan och göra motiverade bedömningar utifrån styrdokument såväl som samhälleliga och etiska aspekter, med särskilt beaktande av demokratiska värderingar, de mänskliga rättigheterna och en hållbar utveckling'.

Temat behandlas i dessa kurser i föreläsningar, seminarier, case-arbeten och workshops. Eftersom yrkeslärarna sannolikt är den grupp av lärare som möter de mest blandade elevgrupperna avseende social och kulturell bakgrund är det ett tema som engagerar dem i hög grad. Frågeställningarna aktualiseras därför ofta i undervisningen även i efterföljande kurser.

Av förklarliga skäl behandlas den miljömässiga aspekten av hållbar utveckling i programmet i mindre grad. Varje yrkesområde som yrkeslärarna representerar har sina specifika miljömässiga utmaningar och mål och kunskaper om dessa har rimligtvis behandlats i deras tidigare ämnesstudier alternativt på deras arbetsplatser. I VFU-kursen är dock detta ett ämne som ofta diskuteras i samband med praktikbesöken. Exempel på miljömässiga frågor som tas upp handlar om verkstädernas/lokalernas utformning, ventilation, belysning och ljuddämpning, avfallshantering med mera. Ramfaktorer som tid, klasstorlek, skolstruktur, lokaler och utrustning och dess betydelse för arbetsmiljön och genomförande av undervisning behandlas även i kursen KUL 2, där studenterna i relation till undervisningsuppdraget reflekterar över de dagliga prioriteringar som de gör i sitt läraryrke.

Kvalitetsdrivande samverkansinslag i programmet

Yrkeslärarprogrammet har under senare år utökat sin samverkan med såväl arbetslivet som skolor och andra lärosäten. Det nyinrättade programrådet har arbetslivsrepresentation genom yrkeslärarrepresentant och samverkan sker i ett Regionalt samverkansråd innefattande LH och skolhuvudmän. Yrkeslärarprogrammet har vidare utökat kontakterna med yrkesutbildade gymnasieelevers framtida arbetsgivare i privat och offentlig sektor. Ett exempel är lärares deltagande i Valiwebs konferenser, vilket inneburit att kontakter upprättats med branschföreträdare och företrädare för Svenskt Näringsliv. Ett annat mer påtagligt exempel är starten av ett projekt i samverkan med Universitets- och högskolerådet (UHR), som syftar till utveckling av en kompetensutvecklingskurs för verksamma yrkeslärare med inriktning mot specialpedagogik. Utbildningsprojektet riktas framför allt till kommunerna i region 10 (R10), det vill säga Västerbottens och Norrbottens inland, där även lärare från yrkeslärarprogrammet genomför en inventering av specialpedagogiska behov i samverkan med rektorer och verksamma yrkeslärare. 15 yrkesverksamma lärare har anmält sig till pilotkursen som startar ht 2020 och i kursen ingår bland annat att deltagarna genomför ett mindre utvecklingsprojekt. Projektet omfattar vidare en uppbyggnad av ett digitalt nätverk för yrkeslärare med inriktning mot specialpedagogik.

Några lärare inom yrkeslärarprogrammet har tidigare medverkat i Skolverkets nationella APL-samordnarutbildning och APL-handledarutbildning, vilka riktar sig till yrkeslärare i skolan och till handledare som tar emot elever på arbetsplatserna. Dessa lärare har bidragit med kunskaper om detta område till övriga lärare i programmet. Vidare kan nämnas att det vid de medverkande institutionerna pågår flera forsknings- och utvecklingsprojekt med tydlig relevans för programmets samverkan med arbetslivet. Exempel på innehåll i sådana projekt är företagsamhet och entreprenörskap i skolan och övergångar mellan skola och arbetsliv. Från programrådets sida ser vi det som ett utvecklingsområde att knyta tätare kontakter med de forskare som ägnar sig åt denna forskning.

En ytterligare kvalitetsfrämjande samverkan är Nätverket för yrkeslärarutbildning, där representanter från de 10 lärosäten som ger yrkeslärarutbildning möts 2-3 gånger per termin. Från Umu deltar programrådets ordförande och exempel på viktiga frågor som behandlas är utbildningens organisation och innehåll, aktuella utvecklingsområden samt gemensamma utbildningssatsningar. Som exempel på det sistnämnda kan nämnas de workshops för yrkesverksamma alumner och yrkeslärarstudenter som i samverkan planeras och genomförs en gång per termin. Temat för höstens workshop är Bedömning av APL och för våren 2021 Specialpedagogik för yrkeslärare, där Umu är medansvariga.

Det mest framträdande samverkansområdet för LH och yrkeslärarprogrammet är dock VFU. Det är ett område som i hög grad påverkar både utbildningens kvalitet och studentens förberedelse inför arbetslivet. Särskilt betydelsefulla är de praktikbesök som genomförs under yrkeslärarstudenters VFU och som består av lektionsobservationer och trepartssamtal. Besöken omfattar vanligtvis minst en halv arbetsdag, vilket även ger utrymme för informella samtal med olika personalkategorier. Sammantaget ger dessa formella och informella inslag viktiga kunskaper för oss besökande lärare om de möjligheter och utmaningar som hanteras i den dagliga skolpraktiken, men också om den samverkan som sker med de olika branscherna. Eftersom många av de VFU-handledare som vi möter har varit våra studenter, får vi som lärare ofta värdefull information om vad de anser vara utbildningens styrkor och svagheter och vad som behöver förändras och utvecklas.

Kontakten med alumner sker vidare via en alumnuppföljning som riktas till samtliga före detta lärarstudenter och genomförs vartannat år i form av en enkät som utvecklats i ett gemensamt samarbete mellan ett tjugotal lärosäten i landet. Enkäten fokuserar i hög utsträckning på i vad mån lärarutbildningen förbereder studenterna för arbetslivet och resultaten är nedbrytbara på lärosätetsnivå. Åtgärder med anledning av resultaten förs in i uppföljning- och åtgärdsplanen.

Nämnas bör också att flera lärare i programmet även har undervisnings- och forskningsuppdrag i andra program, som exempelvis ämneslärarprogrammet, KPU, studie- och yrkesvägledarutbildningen, beteendevetenskapliga programmet och personalvetarprogrammet. Lärares medverkan i dessa undervisnings- och forskningsmiljöer medför att yrkeslärarprogrammet kontinuerligt tillförs ett kompetenstillskott som berör områden som arbetsliv och lärande, karriärutveckling, kompetensutveckling, anställningsbarhet, livslångt lärande och digitalisering av skol- och arbetsliv. Vi ser således lärares uppdrag i olika program och forskningsmiljöer som en ytterst viktig tillgång som bidrar till att yrkeslärarprogrammets kvalitet kan säkerställas och utvecklas över tid.

Nämnda samverkansinslag bidrar, enligt vår mening, med ökad förståelse för yrkeslärarens förutsättningar att bygga broar mellan skola och arbetsliv i ett snabbt föränderligt samhälle. Dessa kunskaper utgör ett viktigt underlag för vårt arbete med att kontinuerligt uppdatera kursernas innehåll, struktur och upplägg. Ett konkret exempel på hur kunskaper, som genererats i samverkan med skolor, kommuner och andra aktörer, påverkat utbildningen är det ökade utrymme som specialpedagogik har fått i programmets nya struktur från och med ht 2020. Förändringen är ett direkt resultat av de många samtal med rektorer, yrkeslärare, branschfolk, forskare och studenter som genomförts under senare år och som tydligt signalerat att yrkeslärare behöver en utökad kunskapsbas inom detta område. Ytterligare ett exempel på samverkan är ett projekt med några gymnasieskolor i regionen om hur kvaliteten för ämneslärares och yrkeslärares VFU kan öka genom teknikstödd distanshandledning. Erfarenheter från projektet har gagnat yrkeslärarutbildningens VFU genom att kontinuerliga nätbaserade informations- och dialogmöten med handledare och studenter har införts från och med ht 2019 som komplement till det ordinarie fysiska praktikbesöket. Utvecklingsprojektet visar att utbildningskvaliteten kan höjas utan att mer resurser tillförs.

Av yrkeslärarprogrammets 90 hp utgör 30hp verksamhetsförlagd utbildning. Majoriteten av studenterna uppvisar under senare år undervisningserfarenhet som omfattar heltid under minst 2 år, vilket innebär att de kan tillgodoräkna sig modul 1 (VFU 1). Vidare genomför en majoritet av studenterna sin VFU i egen tjänst. För övriga studenter gäller att VFU-enheten ordnar en VFU-plats där behörig handledare kan garanteras. Svårigheter att placera VFU-studenter har inte rapporterats under senare år. Tillgången på ämnesbehöriga handledare kan dock på mindre skolor ibland utgöra ett problem, vilket resulterat i att en prioriteringstrappa avseende handledarkompetens har upprättats på VFU-enheten. Trappan ger viktig vägledning för såväl studenter som VFU-samordnare vid VFU-placeringar. I dagsläget finns inget krav på genomgången handledarutbildning för handledarna, men från programmets sida anser vi givetvis att detta är ett utvecklingsområde som måste beaktas under de närmaste åren. Vi saknar dock i dagsläget data över yrkeslärares handledarkompetens, vilket innebär att en sådan datainsamling bör prioriteras under det kommande året.

Till sist kan vi konstatera att behovet av utbildade yrkeslärare är oerhört stort idag. Som nämnts tidigare i analysen (se kommentarer till nyckeltal) efterfrågas behöriga yrkeslärare på gymnasienivå och i vuxenutbildningen och i många branscher råder stor brist på utbildad arbetskraft. Statistik från 2019 understryker dessa påståenden och visar att 44% av yrkeslärarna är obehöriga och att 33% (ca 100 000) av samtliga gymnasielever läser ett program med yrkesinriktning. De satsningar som nu aviserats från regeringshåll, i form av utökade antal platser i yrkeslärarprogrammen och en masterutbildning, betraktar vi som sent påkomna, men desto mer angelägna givet de brister som identifierats på samhälls- och nivå. Vi är därför, som tidigare nämnts, beredda att som enda lärosäte med yrkeslärarutbildning norr om huvudstaden, bidra till att yrkesutbildningsområdet förstärks. Detta område som inkluderar vår egen initierade satsning på en kompletterande kandidatexamen, en utökad satsning av antalet platser på yrkeslärarprogrammet och en masterutbildning i samverkan med ett par lärosäten ser vi som mest angelägna att ta tag i under 2020-2021. Vi menar att "tåget för yrkesutbildningsområdet går nu" och att LH och involverade institutioner därför behöver agera med stödjande insatser för att därmed skapa förutsättningar för en utveckling av yrkesutbildningsområdet.

Jämställdhet i programmet

Yrkeslärare har under lång tid rekryterats från övervägande mansdominerade branscher. Under senare år och i linje med samhälls- och branschspecifika jämställdhetsintentioner ser vi med glädje att könsfördelningen successivt jämnas ut i flertalet branscher och likaså i yrkeslärarutbildningen. Könsfördelningen på termin 3 är för närvarande 41 män och 28 kvinnor och på termin 5, 24 män och 16 kvinnor, vilket visar på en helt acceptabel procentuell fördelning på ca 60-40.

I yrkeslärarprogrammet ansvarar en grupp på 9 lärare för huvuddelen av all undervisning. Gruppen har under de senaste åren varit stabil och könsfördelningen är så jämn den kan vara med 4 män och 5 kvinnor. En av dessa lärare är knuten till UCGS-miljön (Centrum för genusstudier) och hen har bland annat undersökt språkliga normer bland manliga och kvinnliga elever på gymnasieskolans yrkesprogram.

I det under året upprättade programrådet ingår 6 av nämnda lärare, 4 män och 2 kvinnor, samt en manlig verksam yrkeslärare och en kvinnlig studentrepresentant. Rådet består således i dagsläget av 5 män och 3 kvinnor som samarbetar med vår utbildningsledare som är kvinna. Vid rekrytering av såväl lärare till programmet som medlemmar till programrådet förs en medveten dialog på institutionerna om vikten av att upprätthålla en jämn könsfördelning.

I revideringsarbetet som genomfördes under 2018-2020, identifierades en del brister avseende jämställdhet i programmet, vilka kom till uttryck i LH:s marknadsföring och externa kommunikation samt i valen av kurslitteratur. I informationsmaterialet om

yrkeslärarprogrammet visade det sig att kvinnor var klart underrepresenterade i bilder och texter. Vidare gavs en stereotyp bild av såväl kön som yrkeslärarens profession i lärosätets bildspråk, där endast män i traditionellt manliga (verkstads-) miljöer var representerade. Ett utvecklingsarbete har därför inletts med målet att åtgärda dessa brister under nuvarande läsår. När det gäller jämställdhet i relation till programmets litteraturval visade revideringsarbetet exempelvis att 34 av totalt 46 titlar i programmets tre första kurser var författade helt eller delvis av män. Denna snedfördelning har beaktats i den pågående revideringen av litteraturlistorna och målet är att uppnå en jämn könsfördelning bland författarna (inom ramen för 40-60% könsfördelning).

Frågor om jämställdhet samt hur studenterna uppfattar dessa inslag i sin utbildning, ingår också i de programutvärderingar som genomförs. Vid behov, om jämställdhetsperspektivet är bristande, följs det upp i uppföljnings- och åtgärdsplanen. Studentbarometern, en studentundersökning som genomförs vartannat år och som utgör en aktivitet i lärosätets kvalitetssystem för utbildning, som genomfördes 2018 visar att lärarprogrammen vid Umu och framför allt yrkeslärarprogrammet, utmärker sig från andra program genom att studenterna i hög utsträckning är nöjda med inslagen om jämställdhet. Hela 80 % av lärarstudenterna är nöjda med hur frågorna behandlas, vilket är en bekräftelse på att det målmedvetna arbetet med jämställdhet har fått ett gott utslag i utbildningen.

Jämställdhet beaktas även i anslutning till den pedagogiska och organisatoriska planeringen av undervisningen i yrkeslärarprogrammet, där kursansvariga lärare och andra medverkande lärare eftersträvar en jämn könsfördelning bland studenterna vid grupparbeten, workshops och redovisningar. Denna princip kommuniceras kontinuerligt med studenterna som en viktig riktlinje för att skapa jämlika och jämställda förutsättningar för alla studenters lärande.

När det gäller undervisningens innehåll kan vi avslutningsvis konstatera att frågor om jämställdhet och jämlikhet samt förmågan att kunna tillämpa ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten beaktas i hög grad i samtliga kurser. FSR av relevans i utbildningens första kurs Kunskap, undervisning och lärande 1 är exempelvis: "visa grundläggande förmåga att resonera kring frågor rörande kunskapens relation till olika perspektiv, såsom genusperspektiv och etniska perspektiv, samt hur dessa frågor förhåller sig till möjligheten av allsidig och objektiv kunskap". I efterföljande kurs Demokrati, individ och samhälle återfinns flera FSR med bäring mot jämställdhet, exempelvis "Visa förmåga att analysera och reflektera över innebörden i skolans värdegrund", "Visa förmåga att reflekterande och självständigt kunna tillämpa skolans styrdokument i konkreta situationer". Jämställdhetsperspektivet bearbetas via föreläsningar, kurslitteratur och arbetsuppgifter och studenten utvecklar kunskaper om skolans värdegrund och fostransuppdrag, kunskaper om hur ungas bakgrunder kan påverka pedagogiskt arbete samt färdigheter som att självständigt reflektera över skolans värdegrund och lärares yrkesetik. I en skriftlig examinationsuppgift som berör jämställdhet ska studenten: "Utifrån minst två konkreta exempel ur kurslitteraturen beskriva och diskutera hur normer kring genus och sexualitet, återskapas och utmanas i samspelet mellan elever och mellan pedagoger och elever i olika lärmiljöer."

I kursen Demokrati, individ och samhälle genomförs även ett antal gruppbaseade fallstudier, i vilka studenterna tillsammans diskuterar dilemman med stöd av de kunskaper som de tillägnat sig under kursen. Flera av dessa case består av scenarier med jämställdhetsteman, exempelvis sexuella närmanden, flickors och pojkars skolresultat och elevers skolfrånvaro. Kursen Demokrati, individ och samhälle ger grundläggande generella kunskaper om normer som kan påverka undervisningspraktiken. Frågor om genus, etnicitet och klass återkommer sedan i efterföljande kurser där föreläsningar, övningar och uppgifter i ökande grad riktas specifikt mot yrkeslärarens undervisningspraktik. I kursen KUL 2 behandlas exempelvis identitetsskapande bland yrkeselever och FSR av relevans är att

studenten ska kunna ”Identifiera olika hinder och möjligheter för lärande inom yrkesutbildningen som kan relateras till faktorer såsom kön och social bakgrund”. Under en föreläsning och i en av de skriftliga examinationerna ska studenten ”...identifiera och reflektera över olika hinder och möjligheter till lärande som finns i ditt yrkesämne och som kan relateras till faktorer såsom kön, social klass och etnicitet.”

Målet fördjupas därefter i kursen Ämnesdidaktik för yrkeslärare vars FSR bland annat gäller förmåga och färdighet att utifrån teorier om undervisning, bedömning och utvärdering planera och reflektera över undervisning. Vidare ska studenten visa förmåga att kritiskt värdera handlingar i anslutning till undervisning. I kursen visar studenterna sina förmågor i en examinerande skriftlig uppgift, i vilken de med utgångspunkt i bland annat ett jämställdhetsperspektiv, reflekterar över hur lärmiljön möter elevers olika förutsättningar.

Yrkeslärarstudenternas inflytande i programmets planering och genomförande

Studenterna i yrkeslärarprogrammet ges möjlighet att i flera sammanhang, såväl informellt som formellt, påverka utbildningen i alla dess delar. Skriftliga och muntliga kursutvärderingar genomförs i samtliga kurser och analyserade resultat utgör viktiga underlag vid planeringsmöten och revideringar som görs av kursernas innehåll, upplägg, litteratur och examinerande uppgifter.

Genomförandet av både skriftliga och muntliga utvärderingar motiveras med att det för några studenter visat sig vara lättare att uttrycka sig muntligt än skriftligt. Den muntliga varianten innebär också en utökad dialog, där studenter delar med sig av sina erfarenheter och synpunkter till varandra, vilket vi anser ökar den kollektiva medvetenheten om vad utbildningskvalitet är och kan vara och ger studenterna en möjlighet att reflektera över sitt eget lärande. De muntliga utvärderingarna ger vidare lärarna ytterligare information om sådant som framträtt i skriftliga utvärderingar och resultaten från dessa samtal betraktas därför som viktiga komplement till de skriftliga utvärderingarna.

För att få en mer heltäckande bild av programmet, dess styrkor och svagheter, genomförs även återkommande mittutvärderingar (Studiebarometern, termin 3) och programutvärderingar (termin 5). Programutvärderingarna ger programrådet och lärosätet möjlighet att ta del av värdefull information från mer erfarna studenter. När utvärderingen genomförs har de tillägnat sig många studieerfarenheter från den akademiska miljön, men också bildat sig en uppfattning om vad deras framtida yrke som yrkeslärare kan innebära. Även alumnenkäterna ger liknande värdefull information och båda dessa grupper, som befinner sig i eller har varit i övergångsfasen mellan utbildning och arbetsliv ser vi som viktiga samtalspartners för att säkerställa och utveckla programmets kvalitet.

Information om kursutveckling och programrådets långsiktiga kvalitetsarbete kommuniceras kontinuerligt med studenterna under kursintroduktioner i programmets kurser. Särskilda möten hålls också med yrkeslärarstudenterna för att informera om och diskutera möjliga upplägg av VFU. Vid dessa möten deltar programmets studievägledare och VFU-samordnare. På LH:s webb finns också särskilda utbildningssidor ”För våra studenter” med information och kontaktvägar.

Utöver nämnda utvärderingar har studentinflytandet i yrkeslärarprogrammet förstärkts under vt 2020 genom att programrådet har involverat en studentrepresentant som medlem. Vid programrådets möten har vi dels en stående punkt där studentrepresentanten ger en lägesbild av studerandesituationen, dels deltar hen i programaktuella diskussioner. För att utveckla dialogen med studenter och beakta att de befinner sig i olika stadier av utbildningen och med olika ämnesbakgrunder förs diskussioner om att involvera ytterligare en studentrepresentant under 2021.

Som framgår av programutvärderingen anser dock studenterna att möjligheten till studentinflytande är begränsad. Denna uppfattning kan, enligt vår mening, problematiseras då

svarsfrekvensen på utvärderingarna ibland tenderar att vara mycket låg. Vi bör dock se över detta viktiga område och fundera över hur dialogen med studenterna kan stärkas i kurserna och hur de digitala utvärderingsformerna kan förbättras.

Samlad programanalys

Avlutningsvis följer här en samlad programanalys som grundar sig på genomförda utvärderingar och angivna kvalitetskrav.

Programanalys utifrån genomförda utvärderingar och kvalitetskrav

Inledningsvis kan vi konstatera att yrkeslärarutbildningen vid Umu befinner sig en fas av förändring och snabb expansion. Programmet har reviderats vilket resulterat i en tydligare progression och professions- och forskningsanknytning, studentantal, söktryck liksom genomströmning ökar, arbetsmarknaden efterlyser fler behöriga lärare och förväntningarna från statligt håll är höga att Umu medverka i de satsningar på yrkesutbildningsområdet som planeras inom de närmaste åren.

Trots en låg svarsfrekvens i höstens programutvärdering indikerar resultatet att studenterna överlag anser att utbildningen är av hög kvalitet. Med utgångspunkt i studenternas uppfattningar bör dock en översyn göras avseende studentinflytande, litteraturens omfattning och om vissa områden bör ges ett större utrymme i kurserna.

I relation till det förstnämnda kvalitetskravet vill vi hävda att programmet har en tydlig och adekvat vetenskaplig förankring i relation till det utbildningsuppdrag vi har idag. Majoriteten av undervisande lärare är lektorer och flera av dem bedriver forskning som berör yrkeslärarutbildning, skola och arbetsliv. På de medverkande institutionerna finns flera forskningsmiljöer med relevans för programmet och flera forsknings- och utvecklingsprojekt vid lärosätet har en tydlig bäring mot yrkeslärarprogrammets innehåll. Kurslitteraturen har uppdaterats och uppgifter reviderats och sammantaget innebär det att forskningsanknytningen har stärkts.

När det gäller internationella perspektiv i programmet kan vi identifiera två betydelsebärande delar som bidrar till att studenterna ges möjligheter till vidgade perspektiv på yrkesutbildning. Kurslitteraturen är numera i högre grad forskningsanknuten och flera av texterna har sin utgångspunkt i nordiska perspektiv på yrkesutbildning. Lärarnas deltagande i internationella nätverk och konferenser bidrar också till att programmet tillförs erfarenheter och kunskaper ur ett internationellt perspektiv. Programrådet är också positivt inställt till att medverka i internationella samarbeten och utbyten under de kommande åren.

Med utgångspunkt i det tredje kvalitetskravet som berör hållbar utveckling kan vi konstatera att temat elevers sociala levnadsvillkor utgör ett centralt tema i flera kurser och att den miljömässiga aspekten i termer av undervisningsmiljö behandlas i de två kurserna KUL 2 och VFU.

Yrkeslärarprogrammet har under senare år utökat sin samverkan med arbetslivet, skolor och andra lärosäten, vilket sammantaget bedöms bidra till att programmets kvalitet successivt ökar över tid. Exempel på samverkanspartners är programrådets arbetslivsrepresentant, Regionalt utvecklingsråd, Valiweb och deras arbetslivsorienterade konferenser, Nätverket för yrkeslärarutbildning samt handledare, VFU-samordnare och rektorer på skolor i de närmaste regionerna.

Vår bedömning är att ett medvetet arbete med jämställdhet bedrivs inom programmet. Lärare bedriver forskning utifrån genusvetenskapliga perspektiv, en medveten dialog om jämställdhet förs avseende bemanning, i planering av undervisningens innehåll och upplägg samt vid sammansättning av programrådet. Vidare följs jämställdhetsperspektivet upp genom nyckeltal samt genom uppföljningar och utvärderingar i det systematiska kvalitetsarbetet. De brister som identifierades i revideringsarbetet avseende jämställdhet i litteraturlistor och

informationsmaterial har under 2020 åtgärdats så att fler kvinnor finns representerade bland litteraturens författare och i informationsmaterialet. Våra kontakter med yrkesutbildningar visar att elevgruppernas sammansättningar har förändrats över tid, vilket tydligt signalerar att framtidens yrkeslärare behöver fördjupade kompetenser avseende jämställdhet, jämlikhet och mångfald.

När det gäller det avslutande kvalitetskravet om studentinflytande är vår bedömning att våra studenter ges goda möjligheter att genom olika former av utvärderingar och via särskild studentrepresentant i programrådet påverka utbildningens innehåll och genomförande. Ett ökat studentinflytande, exempelvis i form av fler studentrepresentanter i programrådet, ser vi dock som önskvärt, då det sannolikt skulle bidra till att programmet fick tillgång till ytterligare perspektiv på yrkesutbildningens mångfald och yrkeslärares skilda förutsättningar i praktiken. Det skulle dessutom bidra till att fler kontaktytor upprättades gentemot gymnasieskolor och vuxenutbildningar. Vi bör också avslutningsvis beakta och arbeta vidare med detta område utifrån de synpunkter avseende studentinflytande som framkommit i programutvärderingen.

Förslag på åtgärder och förändringar

Mot bakgrund av de styrkor, brister och förväntade utvecklingsåtgärder som skrivits fram i programanalysen vill vi för innevarande läsår 2020-2021 föreslå följande åtgärder, förändringar och satsningar:

- Vi ska i enlighet med 2020 års åtgärds- och uppföljningsplan ”inleda en process om möjliga vägar för studenter till studier på forskarnivå efter avslutad yrkeslärarutbildning och skälet till detta är att Yrkeslärarprogrammet idag är en utbildning motsvarande 90 hp på grundnivå, utan ett examensarbete. Från både kursansvariga och studenter inom programmet har önskemål lämnats om att undersöka möjliga vägar för studenterna till studier på forskarnivå.” Äskande om särskilda medel för detta utvecklingsarbete har lämnats in till LH och vi ser det som ytterst angeläget att dessa medel delas ut snarast möjligt så att arbetet kan komma igång under november-december 2020. Denna satsning, där delmålet är ett införande av en kandidatkurs, är ytterst viktig för att Umu ska vara i fas inför aviserad satsning på en yrkeslärarinriktad masterutbildning. Den utgör därmed ett första steg i upprättandet av möjliga meriteringsvägar för yrkeslärare som i förlängningen kan leda till studier på forskarnivå.
- I oktober 2020 aviserades två stora satsningar på yrkesutbildningsområdet, dels en utökning av antalet grundutbildningsplatser och dels ett införande av en masterutbildning. För Umeå universitet motsvarar det en utökning av antalet platser på grundutbildningen med ca 20 platser från och med 2021 och ytterligare 25-30 platser för 2022 och framåt. För masterutbildningen som ska vara sökbar för landets samtliga yrkeslärarstudenter planeras 40 platser med start från och med 2021. Genomförandet ska sannolikt ske i samverkan mellan lärosätena med ett till tre lärosäten som huvudansvariga. Givet dessa satsningar på yrkesutbildningsområdet, vilka saknar motstycke under lång tid, är det ytterst angeläget att LH och involverade institutioner med stöd av universitetsledningen höjer sin beredskap så att yrkeslärarområdets vetenskapliga och professionsorienterade kompetens kan säkerställas även i ett utbyggt format. Rekryteringar tar som bekant tid och det är glädjande att två av medverkande institutioner har genomfört och påbörjat ytterligare rekryteringsprocesser. Detta arbete måste dock intensifieras så att lärosätet kan axla sitt ansvar som enda lärosäte med yrkeslärarutbildning i norrland.

- Programmets kursplaner ska ses över med utgångspunkt i följande riktlinjer och aspekter: 1) Nya examensmål som införs från och med 2021, vilka berör neuropsykiatriska funktionshinder samt sex och samlevnad. 2) Brister avseende bland annat studentinflytande som identifierades i programutvärderingen.

Programrådet för Yrkeslärarprogrammet vid Umu